

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้านในตำบลบ้านเป็ด

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น*

The Buddhist Leadership of the Village Headman in Ban Pet Sub-district, Mueang district, Khon Kaen Province

พระมหาศุภกิจ สบโ (ครองศิริรัตน์), พระโสภณพัฒนบัณฑิต และพระครูสุริย์กัมภีรญาณ

Phamaha Supakit Dhammo (Kongsirirat), Phra Sophonphattanabundit

and Phrakhru Sudhikhambhirayan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: mo_jii@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา 2) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้านในตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 3) ศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้านในตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น รูปแบบการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีผู้ให้ข้อมูล 25 รูป/คน วิเคราะห์เรียบเรียงข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา พบว่า หลักธรรมและคุณธรรม ในการบริหารเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำ ที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการทำหน้าที่บริหาร หลักบริหาร 6 ประการเป็นหลักในการบริหารและคุณธรรมที่คอยสนับสนุนในทางที่ดีแก่ผู้นำ ซึ่งเป็นกำลังสนับสนุนส่งเสริมให้การปกครองมีประสิทธิภาพ

2. ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้านในตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า สามารถแบ่งเป็นด้านได้ดังนี้ ด้านมีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล มีการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านประจำปี ด้านความรู้ความสามารถ ใช้ความรู้นำพาชาวบ้านพัฒนาหมู่บ้าน ด้านมนุษยสัมพันธ์ สุภาพเป็นกันเอง ด้านความอดทน เอาใจใส่ไม่เหน็ดเหนื่อย ด้านขยันหมั่นเพียรมีความตื่นตัว ด้านความเอื้อเฟื้อรักเพื่อนร่วมงานมีน้ำใจ

*ได้รับบทความ: 31 พฤษภาคม 2564; แก้ไขบทความ: 15 กรกฎาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 17 ธันวาคม 2564

Received: May 31, 2021; Revised: July 15, 2021; Accepted: December 17, 2021

3. วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้านในตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า การที่ผู้ใหญ่บ้านมีภาวะผู้นำเชิงพุทธ มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความประพฤติที่ดีงาม นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมงานบุญต่างๆ สอดรับกับวิถีชีวิตของชุมชน การที่สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้คงเป็นเพราะชาวบ้านส่วนมากนับถือพุทธศาสนา ยังคงให้ความเคารพนับถือพุทธศาสนามาแต่โบราณ เป็นจุดเด่นของผู้ใหญ่บ้าน และจุดอ่อนที่ควรปรับปรุงแก้ไข การที่ผู้ใหญ่บ้านทำงานได้ไม่เต็มที่ อาศัยผู้ช่วยในการทำงาน ทำให้งานล่าช้า สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้คงเป็นเพราะผู้ใหญ่บ้านมีเงินเดือนน้อยไม่พอค่าใช้จ่ายต้องทำอาชีพเสริม

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงพุทธ; ผู้ใหญ่บ้าน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study leadership in Buddhist scriptures; 2) to study Buddhist leadership of village headmen in Ban Pet Sub-district, Muang District, Khon Kaen Province, 3) to analytically study the Buddhist leadership of village headmen in Ban Pet Sub-district in Ban Pet Sub-district, Mueang District, Khon Kaen Province. The study was carried out by means qualitative research. The data collection was conducted from studying documents and in-depth interviews. The obtained data were interpreted by descriptive analysis according to the inductive method with 25 informants/person.

The results of the research were as follows:

1. Leadership in Buddhist scriptures: principles and virtues in the administration of the role of the leader used as a guideline in performing administrative duties include six main principles of administration and morality that supports in a good way for leaders in promoting governance effectively.

2. Buddhist leadership of the headman in Ban Pet Sub-district, Mueang District, Khon Kaen Province can be divided into the following aspects: far-sighted vision with an annual village development plan; knowledge and ability used the knowledge to lead the villagers to develop the village; interpersonal relation, with easiness to get along with people; patience with attention, and not escape from work; alerting and diligence; friendliness, love for colleagues, kindness.

3. The analysis of the Buddhist leadership of the village headman in Ban Pet Sub-district: when the headman has a Buddhist leadership, morality and ethics, good behavior by bringing the principles in Buddhism to be used as a guideline for being a leader in organizing various merit-making activities in line with the way of life of the community. These things can happen probably because in this district of Ban Pet, most of the villagers practice Buddhism and still respects Buddhism since ancient times. This is the highlight of the headman. However, weaknesses that should be corrected is the poor management of the headman, caused by not being able to work fully, irresponsibility or relying only on an assistant at work. These things can happen because the headman has a low salary not enough for expenses. They must do additional occupations causing corruption problems.

Keywords: the Buddhist leadership; headmen

1. บทนำ

การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขนั้น สมาชิกในสังคมจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ในด้านต่างๆ เช่น การพึ่งพาอาศัยให้ความช่วยเหลือกัน มีความสามัคคีและร่วมมือกันพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animal) ที่จะต้องมีกิจกรรมทำร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การรวมตัวกันเป็นสังคมนั้นมนุษย์จำต้องมีกิจกรรมที่เกิดจากการรวมตัวของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ในสังคมก็อาศัย บรรทัดฐาน หรือกฎหมาย ระเบียบประเพณีและ สมมติสถานภาพ พร้อมทั้งบทบาทที่เหมาะสมให้ แก่บุคคลต่างๆ ในสังคม อย่างมีศักดิ์ศรี มีสิทธิและมีเกียรติ (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2544, หน้า 143)

ระบบการปกครองและการบริหารจัดการ องค์กร ไม่ว่าจะเป็นไปในระดับใดก็ตาม จำเป็นต้องมีผู้นำ ผู้นำจัดว่าเป็นตัวจักรสำคัญอย่างยิ่งที่จะ

ทำให้กลไกในระบบนั้นๆ ดำเนินไปเพื่อประโยชน์ แก่สังคม บุคคลที่มีฐานะผู้นำมีภาระ ในการกำหนด และดำเนินนโยบาย ในการบริหารระดับประเทศ หรือองค์กรชุมชนหน่วยงานต่างๆ นับว่า เป็นผู้ มีบทบาทและหน้าที่ ในการจัดการรวมถึงริเริ่ม วางแผน การบริหารกำกับและการดำเนินการ ปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้สัมฤทธิ์ผลตาม เป้าหมาย (ศรีศาสนาวงศ์, 2553, หน้า 1) จึงกล่าว ได้ว่า ผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการนำพา องค์กรไปสู่ผลสำเร็จในการบริหารงานและผู้นำนั้น เป็นศูนย์รวมแห่งการรวมพลังของบุคคลในองค์กร

การอยู่ในชุมชนสังคมมีความแตกต่าง และหลากหลาย ทั้งในด้านของความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ทำให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และจะทำให้เกิดปัญหาระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ตอบสนองต่อความ ต้องการ เพื่อบรรลุประโยชน์และความสำเร็จที่เป็น จุดหมายร่วมกัน ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจ

ระหว่างกันเป็นสิ่งสำคัญ สื่อกลางที่สำคัญในการช่วยประสานคนในชุมชนให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ คือ “ผู้ใหญ่บ้าน” ซึ่งเป็นบุคคลที่มาช่วยประสานกำลังแรงใจและสมองในการทำงานร่วมกันให้เป็นไปในทางที่ดีงาม ด้านการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้านเป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านาน และยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยเป็นผู้ช่วยเหลือทางราชการ ภายใต้การกำกับดูแลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย คุณสมบัติเบื้องต้นของผู้ใหญ่บ้านมีสัญชาติไทยโดยการเกิด อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี บริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 60 ปี บริบูรณ์ในวันรับเลือก ไม่เป็นนักบวช ไม่ทุพพลภาพ ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด ฯลฯ เข้าสู่งตำแหน่งด้วยการเลือกของประชาชนและรับการประเมินผลอย่างน้อยทุก 5 ปี พ้นจากตำแหน่งเมื่ออายุครบ 60 ปี (กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง, 2536, หน้า 115) ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่สำคัญในหมู่บ้าน

ตำบลบ้านเป็ด เป็นตำบลขนาดใหญ่ แยกตัวออกมาจากตำบลเมืองเก่า เมื่อปี พ.ศ. 2539 มีประวัติความเป็นมายาวนาน ปัจจุบันตำบลบ้านเป็ดมี 23 หมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้าน 23 คน ปัจจุบันในการดำรงตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้าน มีวาระถึงอายุ 60 ปี จากเดิมมีวาระละ 5 ปี การอยู่ในตำแหน่งนานๆ ทำให้เกิดการผูกขาดอำนาจและสร้างอิทธิพลในท้องถิ่น ฉะนั้นจึงต้องใช้หลักภาวะผู้นำเชิงพุทธเข้ามาเพื่อช่วยในการทำงานของผู้ใหญ่บ้านและเพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุดหลักพุทธธรรมเป็นหลักพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทย

มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ช่วยให้สังคมไทยดำเนินไปอย่างสันติสุข หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลักแห่งความเป็นจริงที่สามารถนำมาใช้ได้ทุกยุคทุกสมัยกับคนทุกระดับชั้น โดยเฉพาะการบริหารงานต่างๆ ผู้บริหารสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับทฤษฎี หรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540, หน้า 43) หลักธรรมที่ควรนำมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานให้สำเร็จ คือ สังคหัตถ์ 4 ทศยปาปณิกสูตร (องคตูกก. (ไทย) 21/147/203) เป็นต้น ผู้ใหญ่บ้านที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับทุกคนคือจะต้องเป็นผู้ที่สามารถครองตน คือสามารถประพฤติ ตนตามหลักพุทธธรรมให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น สามารถครองคน คือครองจิตใจของคนให้สามารถปฏิบัติงานด้วยความพอใจ เต็มใจ มิใช่มาจากการบังคับบัญชาตามบทบาทหน้าที่แต่เพียงอย่างเดียว เท่านั้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้าน ภายในตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้นำเป็นสิ่งที่ เป็นรูปธรรม คือเป็นตัวบุคคล สามารถจับต้องหรือสัมผัสได้ แต่ภาวะผู้นำนั้น เป็นนามธรรมอยู่ภายในตัวของผู้นำ ไม่สามารถที่ จะแตะต้องหรือสัมผัสได้ แต่ก็สามารถสะท้อนออกมาในลักษณะต่างๆ ของผู้นำ ทั้งทางกาย และวาจา แต่ก็สามารถรู้ได้ว่าผู้นำคนไหนมีภาวะผู้นำหรือไม่ ถึงแม้จะสะท้อนออกมาในลักษณะที่ไม่ดี ก็ยังถือว่าเป็นภาวะผู้นำ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีหลักธรรมต่างๆ ในพระพุทธศาสนาคอยกำกับ ควบคุม ให้สะท้อนลักษณะของภาวะผู้นำออกมาในลักษณะที่ดีมาก

ที่สุดเท่าที่จะมากได้ ผู้ใหญ่บ้านที่มีภาวะผู้นำ มีคุณธรรมและจริยธรรมที่เข้มแข็งก็จะส่งผลต่อ ความเจริญและการพัฒนาของหมู่บ้าน ทำให้ได้ ข้อมูลด้านการปกครองและการพัฒนาตนเองของ หมู่บ้าน แนวทางในการพัฒนาตนเองของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการทำงานของ ผู้ใหญ่บ้านมากขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำในคัมภีร์ทาง พุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของ ผู้ใหญ่บ้านในตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัด ขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธ ของผู้ใหญ่บ้านในตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) มุ่งศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำ เชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่การวิจัยภาคสนาม ณ ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูล หลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเลือกแบบ เจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ ชัดเจนและเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่บ้าน

ในตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยเลือกผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้าน จากกลุ่มหมู่บ้าน ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก กลุ่มละ 3 หมู่บ้าน ตามลำดับประชากรสูงสุด แบ่งประชากร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ 1) พระสงฆ์ ในพื้นที่ จำนวน 5 รูป 2) ปลัดอำเภอในพื้นที่ จำนวน 1 คน 3) กำนันในพื้นที่ จำนวน 1 คน 4) ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ จำนวน 9 คน 5) ชาวบ้าน ในพื้นที่ จำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 25 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบ สัมภาษณ์เชิงลึก 2 แบบ 1) แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ใหญ่บ้าน 2) แบบสัมภาษณ์สำหรับประชาชนทั่วไป ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการ ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ การวิจัยโดยแบ่งแหล่งข้อมูลการศึกษา คือ 1) ข้อมูล ปฐมภูมิได้แก่พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัยทั้งฉบับภาษาไทย รวมถึงข้อมูลที่ได้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่มานั่งสื่อ ตำราเอกสารทางวิชาการ บทความ เว็บไซต์ และงานวิจัย 3) รวบรวมข้อมูลจากบท สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 กลุ่ม 4) รวบรวม ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บแบบสัมภาษณ์ไป วิเคราะห์ข้อมูล 5) รวบรวมเรียบเรียงข้อมูลทั้งที่ได้ จากภาคทฤษฎีและภาคสนามมาจัดหมวดหมู่ นำข้อมูลที่ได้อาจจัดหมวดหมู่ข้อมูล แยกแยะข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปและอภิปรายผล นำเสนอ ข้อมูลใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์

4. สรุปผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมและคุณธรรม เกี่ยวกับบทบาทของผู้นำ ที่ใช้เป็นแนวทางในการทำหน้าที่บริหาร เช่น พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4 อิทธิบาท 4 สัปปริสธรรม 7 อปริหานิยธรรม 7 ทุติยาปานิโกสูตร และหลักบริหาร 6 เป็นต้น หลักในการบริหารและคุณธรรม ที่คอยสนับสนุนในทางที่ดีแก่ผู้นำ ซึ่งเป็นกำลังสนับสนุนส่งเสริมให้การปกครองมีประสิทธิภาพ จะต้องประกอบด้วยคุณธรรมคือ จักขุมาผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีหูตาไวและกว้างไกลสามารถจำแนกบุคคล และเหตุการณ์ วิธโรผู้นำมีปัญหา มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน นิสสยสัมปโน ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ ได้รับความเชื่อถือ จากผู้อื่นเข้ากับคนได้ง่าย

ลักษณะผู้นำ 6 ข้อ ขมา มีความอดทนเก่ง อิกขนา หนักแน่นใจใส่ตรวจตราหรือติดตาม ขาคริยะ ระวังระไว อุฏฐานะ หนักแน่น สังวิภาคะ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทยา เอ็นดู ประรณาดิ ผู้นำเป็นแกนกลางในการบริหารงาน มีจุดหมายและหลัก การตรงไปตรงมาไม่เอียงเอียงไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น อาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาใช้เป็นแนวทางในการทำหน้าที่บริหาร นำมาปฏิบัติทำให้เกิดการพัฒนา ส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการทำงาน

2. ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผู้นำ มาจากคำว่า นายกรูบวิเคราะหว่า “เนตติ นายโก” “ผู้ใดยอมนำไป เหตุนั้น ผู้นั้นชื่อว่า นายก (ผู้นำไป)” แปลตามศัพท์: บุคคลผู้นำไป ผู้นำ หมายถึง ผู้มีความรู้ความสามารถ มีอิทธิพล

บารมี มีคุณวิทย์วุฒิ และมีประสบการณ์ในการทำงานสูง ผู้นำมี 1 แบบ 1) ผู้นำตามหน้าที่หรือผู้นำที่เป็นทางการ เช่น ข้าราชการ ผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้ง 2) ผู้นำตามธรรมชาติหรือผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน พระสงฆ์ผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้ที่มีบุคลิกภาพดี น่าเชื่อถือ

ภาวะผู้นำ หมายถึง มีสติปัญญา มีความรู้ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความกล้าหาญกล้าตัดสินใจ มีไหวพริบ ฉลาดในการพูดจูงใจคน มีความเสียสละ มีความทันสมัยในด้านความคิด วางตัวเหมาะสมมีฐานะทางสังคม มีกระตือรือร้น ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับยุคสมัยมีฐานะเป็นหลักของสังคม

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ หมายถึง นำหลักธรรมในพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารปกครอง ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จะได้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันในชุมชน สนับสนุนกิจกรรมด้านพุทธศาสนา มีความประพฤติดีเป็นตัวอย่างที่ดีแบบชาวพุทธ มีคุณธรรม มีความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ของชาวพุทธ สามารถนำพาชาวบ้านประกอบพิธีทางศาสนาได้

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านจักขุมา (วิสัยทัศน์มองการณ์ไกล) มีวิสัยทัศน์ในการบริหาร มีเป้าหมายในการทำงานดี มีการวางแผนการทำงานปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้านปีนี้จะพัฒนาหมู่บ้านไปในทิศทางใด ส่งแผนพัฒนาระยะสั้น 1 ปี ระยะยาว 4 ปี ให้อบจ. และอบต. ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม โดยมีจริยธรรมคือความเมตตา ความเกื้อกูลสงเคราะห์ทำงานด้วยจิตอาสาไม่หวังผลตอบแทน 2) ด้านวิรุโ (มีความรู้ความชำนาญ) ใช้ความรู้ทุกด้านนำพาชาวบ้านพัฒนาหมู่บ้าน มีความจริงใจไม่ถ้อมีเมตตาให้สิ่งของในโอกาสสำคัญต่าง ให้ความเชื่อใจในเวลาทำงาน มีความกรุณาปรารถนาดีสนับสนุนให้เขาได้รับในสิ่งที่ดี มุทิตาแสดงความยินดีเมื่อเขาประสบความสำเร็จ มีอุเบกขาวางเฉยให้อภัยถ้าสิ่งนั้นเราสามารถแก้ไขได้และให้กำลังใจกันไม่ทับถม การใช้คนให้ถูกกับงาน เป็นที่พึ่งของชาวบ้าน อาศัยประสบการณ์ในการเคยเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาก่อน มีระเบียบวินัย มีการวางแผนติดตามงาน 3) ด้านนิสัยสัมพันธ์ (มีมนุษยสัมพันธ์) พบว่า มีมนุษยสัมพันธ์ดีพูดดี เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน สามารถชักจูงชาวบ้านให้ร่วมมือทำงานต่างๆ ให้สำเร็จไปได้ด้วยดี ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นมิตรทำตัวให้น่ารัก เข้ากับคนได้ง่าย ช่วยเหลือช่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานศพ งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ และร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ กับทางวัดไม่ได้ขาดใช้เสียงตามสายในการประกาศข่าวสารทั้งทางบ้านเมืองและทางวัด มีมนุษยสัมพันธ์ไม่มีอคติใช้เมตตาธรรม 4) ด้านขมา อิกขนา (มีความอดทน เอาใจใส่ในการทำงาน) พบว่า มีความอดทนไม่หนึ่งงาน เอาใจใส่จนงานเสร็จไม่หนึ่งงาน ดูแลงานภายในวัดดีรับผิดชอบต่อการงานดีสามารถพึ่งพาได้ มีความเอาใจใส่กับงานที่ได้รับมอบหมาย มีความอดทนต่อหน้าที่ไม่ทิ้งงานอยู่ช่วยจนงานเสร็จ มีความหนักแน่นไม่หวั่นไหวต่อคำนิทา มีความอดทน แม้จะโดนบ่นโดนด่าก็ทำงานจนสำเร็จไม่ทิ้งกลางทาง เอาใจใส่

ต่องานดี 5) ด้านชาคริยะ อุฏฐานะ (มีความกระตือรือร้น ขยันหมั่นเพียร) พบว่า มีแอคติฟสูงอยากพัฒนาหมู่บ้าน วังเดินทางประมาณต่างๆ มาพัฒนาหมู่บ้าน อยากที่จะทำงานและต้องทำให้เสร็จไม่ปล่อยทิ้งครั้งๆ กลางๆ มีความรับผิดชอบอดส่องดูแลแก้ไขปัญหาต่างๆ ไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด มีความกระตือรือร้นในการทำงาน เปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ มีความขยันพาลูกบ้านทำดอกไม้จันทน์ส่งเสริมอาชีพในชุมชน 6) ด้านสังวิภาคหยา (ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อห่วยโยเอาใจใส่ผู้ร่วมงาน) พบว่า มีความเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่มีน้ำใจดีกับเพื่อนร่วมงาน เป็นที่รักของชาวบ้านเป็นที่พึ่งให้ชาวบ้านได้ยิ้มแย้มพูด รู้จักเสียสละ มีความห่วงใยดูแลเอาใจใส่เพื่อนร่วมงานดีมีการออกเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงภายในหมู่บ้าน มีน้ำใจชอบช่วยเหลือแบ่งปันอยู่เสมอคอยดูแลพ่อแม่และคนแก่ในชุมชนดี

3. วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้านในตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3.1 ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้านภายในตำบลบ้านเป็ด พบว่า การที่ผู้ใหญ่บ้านจะมีภาวะผู้นำเชิงพุทธ มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความประพฤติที่ดีงาม นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ มีศีลธรรมประจำใจเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมงานบุญต่างๆทางพุทธศาสนา มีส่วนสำคัญในการจัดกิจกรรมภายในวัดเช่นการประชาสัมพันธ์ต่างๆ ไม่อิจฉาริยา ไม่กลัวคนอื่นได้ดีกว่าตนเองเป็นผู้ที่มีจิตใจดี มีความสุขมีบุญ ทำงานด้วยความจริงใจ ยอมรับทำใจได้ในกาแก้ไขตนเอง ทำงานด้วยความสบายใจ เอาหลักธรรมมาประคองหัวใจ ทำดี

ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เมื่อทำดีต้องได้ดีแน่นอน การที่สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้คงเป็นเพราะชาวบ้านในเขตตำบลบ้านเป็ดนี้ ยังคงให้ความเคารพนับถือพุทธศาสนา มาแต่โบราณ และยังคงอนุรักษ์ประเพณีตามฮีตเก่าโบราณ ปัจจุบันหลายหมู่บ้านขยายใหญ่ขึ้นกลายเป็นชุมชนเมือง ผู้ใหญ่บ้านต่างช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนไว้อย่าให้หายไปเช่นบ้านเป็ดมีการอุปสมบทหมู่ในบุญเดือน 6 เป็นประจำทุกปี เอาใจใส่ในงานพระพุทธศาสนา เป็นประเพณีประจำถิ่นก็ต้องช่วยกันรักษาไว้ให้ลูกหลาน เป็นจุดเด่นของผู้ใหญ่บ้าน และจุดอ่อนที่ควรปรับปรุงแก้ไข การที่ผู้ใหญ่บ้านทำงานได้ไม่เต็มที่ ทำงานล่าช้าอาศัยแต่ผู้ช่วยในการทำงาน สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้คงเป็นเพราะผู้ใหญ่บ้านมีเงินเดือนน้อยไม่พอค่าใช้จ่าย ต้องทำอาชีพเสริม

3.2 ผู้นำเชิงพุทธ ควรดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน พบว่า การที่ผู้นำเชิงพุทธ ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยการใช้สันติวิธี ไม่ใช้ความรุนแรงขึ้นอยู่กับปัญหา มองปัญหาให้เป็นโอกาส เอาใจเขามาใส่ใจเรา ถ้าเราเป็นแบบนี้บ้างเราจะเป็นอย่างไร ไม่มีอคติ มีความยุติธรรมในการตัดสิน ใช้หลักเมตตา พอให้อภัยได้ก็ควรให้อภัยเพราะมีแต่ลูกหลาน ไม่เห็นแก่ส่วนตัวและพวกพ้อง มีความยุติธรรมเชื่อถือได้ ใช้เหตุผลมีหลักมีเกณฑ์มีกฎหมาย ใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการประชุมแก้ปัญหาและหาทางออก ร่วมกันอย่าสันติ การที่สิ่งนี้เกิดขึ้นได้ก็เพราะว่าผู้นำได้นำหลักธรรม มาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการบริหารงานให้สำเร็จลุล่วง และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น การนำหลักธรรมมาปฏิบัติเป็น

คุณสมบัติของผู้นำเชิงพุทธ มีความเที่ยงธรรมไม่มีอคติเอนเอียง มีเมตตาพูดคุยกันด้วยเหตุและผล พูดคุยทำความเข้าใจ เป็นตัวอย่างที่ดี เป็นจุดเด่นของผู้ใหญ่บ้าน และจุดอ่อนที่ควรปรับปรุงแก้ไข มีเมตตา มากก็ไม่ดี ทำให้เกิดความผิดเข้าใจ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้คงเป็นเพราะมีแต่ลูกหลาน มีแต่คนรู้จักคุ้นเคย ทำให้เสียการปกครองได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้านในตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาอภิปรายผลดังนี้

1. ภาวะผู้นำในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา หลักธรรมและคุณธรรม ที่คอยสนับสนุนในทางที่ดีแก่ผู้นำ เช่น พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4 อิทธิบาท 4 สัมปรีชธรรม 7 อปริหานิยธรรม 7 ทุติยปาปณิกสูตร และหลักบริหาร 6 เป็นต้น ซึ่งเป็นกำลังสนับสนุนส่งเสริม ให้การทำงานมีประสิทธิภาพ จะต้องประกอบด้วยคุณธรรมคือ จักขุมาผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีหุตาวและกว้างไกล สามารถจำแนกบุคคล และเหตุการณ์ วิจิโร ผู้นำมีปัญญา มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน นิสสยสัมปันโน ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ได้รับความเชื่อถือ จากผู้อื่นเข้ากับคนได้ง่าย และลักษณะผู้นำอีก 6 ข้อ ขมา มีความอดทนเก่ง อีกขนา หมั่นเอาใจใส่ ตรวจตราหรือติดตาม ซาคริยะ ระวังระไว อญฺฐานะ หมั่นขยัน สังวิภาคะ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทยา เ็นดูปรารภนาดี ผู้นำเป็นแกนกลางในการบริหารงาน

มีจุดหมายและหลักการตรงไปตรงมาไม่เอนเอียงไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น อาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ตัวผู้บริหารหรือนำให้มีความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารในนำมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของโสภิตา จิระพงศ์ (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตเชิงพุทธของผู้นำในสังคมไทย พบว่าหลักการดำเนินชีวิตของผู้นำเชิงพุทธ ต้องเริ่มจากการเป็นคนดีที่ถึง พร้อมทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม โดยมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง คือ นกภณธรรม ขรรยาวาสธรรม สปัจริยธรรม 7 พรหมวิหารธรรม และสังคหวัตถุธรรม การประพัตติตนเป็นผู้นำที่ดีโดยมีวิสัยทัศน์ กัลยาณมิตร และการบริหารปกครองที่ดี ด้วยหลักธรรมคือ อปริหานิยธรรม อิทธิบาท 4 อคติ 4 และพละ 5 สำหรับหลักการของอริยสัจ 4 และโยนิโสมนสิการ เป็นหลักธรรมสำหรับความเข้าใจใน ธรรมชาติของชีวิต อันส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจของผู้นำ การศึกษาการดำเนินชีวิตของผู้นำในสังคมไทย 15 ท่าน พบว่าการดำเนินชีวิตของท่านเริ่มจากการพัฒนาตนเป็นคนเก่ง มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม โดยอาศัยกัลยาณมิตรและโยนิโสมนสิการเพื่อให้เกิดแนวทางนำไปสู่ความสำเร็จ มีคุณสมบัติของการการครองตน ครองคน ครองงาน และครองใจ อันเป็นมาตรฐานของการเป็นผู้นำที่ดี การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตเชิงพุทธ เพื่อนำไปสู่การเป็นแบบอย่างที่ดี พบว่า ผู้นำที่ดี ประกอบด้วย การเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการบริหาร พร้อมด้วยความรู้ ความสามารถเพื่อนำพา

องค์กรและพัฒนาบุคลากรให้เจริญก้าวหน้าทั้งวัตถุและจิตใจ และการสร้างประโยชน์สุขแก่สังคม ทั้งนี้ตนเองมีความสุขในการดำเนินชีวิตที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคม

2. ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้านในตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่

2.1 ด้านจักขุมา มีวิสัยทัศน์ในการบริหาร มีเป้าหมายในการทำงานดี มีการวางแผนการทำงานปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้านปีนี้จะพัฒนาหมู่บ้านไปในทิศทางใด ส่งแผนพัฒนาระยะสั้น 1 ปีระยะยาว 4 ปี ให้อบจ. และอบต. เพื่อให้ได้มาซึ่งงบประมาณในการพัฒนาชุมชนใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนาสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมโดยมีจริยธรรมคือความเมตตา ความเกื้อกูล สงเคราะห์ ความสามัคคี ความไม่เห็นแก่ตัวเป็นหลัก และมีการวางแผนพัฒนาสาธารณสุขพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีขึ้น ทำตามนโยบายที่ทางราชการสั่ง

2.2 ด้านวิรุโระ มีความรู้ความสามารถนำหลักธรรมมาใช้ในการทำงาน เป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นใช้คนให้ถูกกับงาน อาศัยผู้ช่วย คณะกรรมการหมู่บ้านปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีการสำรวจลงพื้นที่ที่เดือดร้อนให้เห็นตามความเป็นจริง อาศัยประสบการณ์ในการเคยเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาก่อนใช้ความรู้ทุกด้านนำพาชาวบ้านพัฒนาหมู่บ้าน

2.3 ด้านนิยสัมบันโน มีมนุษยสัมพันธ์ดีพูดดี เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน สามารถชักจูงชาวบ้านให้ร่วมมือทำงานต่างๆ ให้สำเร็จไป

ได้ด้วยดี ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นมิตร ทำตัวให้น่ารัก เข้ากับคนได้ง่าย เป็นคนทันสมัยยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น มีสัมมาคารวะ ชอบช่วยเหลือชาวบ้าน เป็นคนมีเมตตารักสัตว์ เป็นตัวอย่างที่ดี มีความรักในงานที่ทำ ไม่เอาเรื่องส่วนตัวมายุ่งเกี่ยวกับงาน ช่วยเหลือช่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานศพ งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ และร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ กับทางวัดไม่ได้ขาด ใช้เสียงตามสายในการประกาศ ข่าวสารทั้งทางบ้านเมืองและทางวัด มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่มีอคติใช้เมตตาธรรม มีความอดทนให้คำปรึกษา เป็นกลางไม่มีอคติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอภิรัตน์ จิตวิริโย (ดาประโคน) (2560, หน้า 121) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านนิสสัยสัมปันโน ด้านวิรูโร ด้านจักขุมา ตามลำดับ เมื่อพิจารณาผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการนำพาโรงเรียนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ มีความรู้ความเข้าใจ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความคิดที่รอบคอบ มีจัดการธุระได้ดีมีความชำนาญในงาน และมีมนุษยสัมพันธ์ มีความสุภาพอ่อนโยน เอาใจใส่บุคลากร ที่ปฏิบัติงาน เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย มีความกระตือรือร้น พร้อมให้คำปรึกษาแนะนำที่ถูกต้อง และหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องเพื่อการบริหารจัดการและมีใจผูกพันอยู่กับงานในหน้าที่รับรู้และใคร่ครวญใน สิ่งที่ทำและ

ทำสิ่งนั้นด้วยความรอบคอบพร้อมให้คำปรึกษาให้กำลังใจ แก่ผู้ได้บังคับบัญชา มีการยก ย่องให้เกียรติผู้อื่น เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน

2.4 ด้านขมา อิกขนา มีความอดทน ไม่หึงงาน เอาใจใส่ในงานเสร็จไม่หึงงาน ดูแลงานภายในวัดรับผิดชอบต่อการงานดีสามารถพึ่งพาได้ มีความเอาใจใส่กับงานที่ได้รับมอบหมาย มีความอดทนต่อหน้าที่ไม่ทิ้งงานอยู่ช่วยจนงานเสร็จ มีความหนักแน่นไม่หวั่นไหวต่อคำนิทา มีสัจจะ กล่าวคือ กล่าวทำ ใส่ใจตั้งใจทำงานดี มีความกล้าหาญ ออกหน้าให้ชาวบ้านสามารถพึ่งพาได้ มีความอดทน แม้จะโดนบ่นโดนด่าก็ทำงานจนสำเร็จไม่ทิ้งกลางทาง เอาใจใส่ต่องานดี

2.5 ด้านชาคริยะ อุฏฐานะ มีความรับผิดชอบ ขยันหมั่นสวดสวดดูแล แก้ไขปัญหาต่าง ไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด มีความกระตือรือร้นอยากทำงานให้เสร็จเร็วไม่ทิ้งงาน ทำตามหน้าที่ตามคำสั่งสั่งมาก็ไปมีความขยันต่อการทำงาน มีความกระตือรือร้นในการทำงาน เปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ มีความขยัน พาลูกบ้านทำดอกไม้จันทน์ ส่งเสริมอาชีพในชุมชน

2.6 ด้านสังวิภาคะ ทยา มีความอ่อนไหวเพื่อแผ้วพื่อน้ำใจดีกับเพื่อนร่วมงาน เป็นที่รักของชาวบ้านเป็นที่พึ่งให้ชาวบ้านได้ ยิ้มแย้มพูดดี เป็นผู้มีความรู้พูดในสิ่งที่น่าฟังไม่พูดหยอกเล่นดูแลเพื่อนร่วมงานดี เวลาทำงานก็มีน้ำ มีอาหาร ขนม กินเล่นมาเลี้ยงอยู่เสมอ อะไรขาดเงินก็รับหาให้ได้ทันที รู้จักเสียสละ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาภชล โสสิตเมธี (โสสิตเมธางกูร) (2550, หน้า85) ได้ทำการศึกษาเรื่อง จริยธรรมสำหรับผู้เฒ่าตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้นำจำเป็นอย่าง

ยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ทั้งภายในคือจิตใจและคุณธรรม และคุณสมบัติภายนอก คือความรู้ความสามารถมาประกอบกันกล่าวคือ ผู้นำจะต้องมียุทธศาสตร์อยู่ 2 ด้าน คือ 1) คุณลักษณะภายในตัวของผู้นำ ได้แก่ รู้หลักของสัพพัญญูธรรม มีการรู้หลักเหตุผล มีสติปัญญา ไม่ประมาท ตื่นตัว ทันต่อเหตุการณ์ มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล เป็นเข้มแข็ง 2) คุณลักษณะภายนอก ในการที่จะประสานคนและงานเข้าด้วยกัน ได้แก่ มีความรู้ ความสามารถ มีพรหมวิหารธรรม หวังประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมน่ารัก น่าเคารพ เป็นธรรมาธิปไตย ไม่ลำเอียง

3. วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้านในตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3.1 ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้านในตำบลบ้านเป็ด การที่ผู้ใหญ่บ้านในตำบลบ้านเป็ด มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความประพฤติที่ดีงาม มีความสอดคล้องกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ เพราะได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ การที่สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้คงเป็นเพราะผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านในเขตนี้ นับถือพระพุทธศาสนาอยู่มาก ยังคงให้ความเคารพนับถือพุทธศาสนาแต่โบราณ ปัจจุบันหลายหมู่บ้านขยายใหญ่ขึ้นกลายเป็นชุมชนเมือง ผู้ใหญ่บ้านต่างช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนไว้ไม่ให้หายไป เช่น บ้านเป็ดมีการอุปสมบทหมู่ในบุญเดือน 6 เป็นประจำทุกปี เอาใจใส่ในงานพระพุทธศาสนาเป็นประเพณีประจำถิ่นก็ต้องช่วยกันรักษาไว้ให้ลูกหลาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหารุ่งโรจน์ ธมมภูมเมธี (ศิริพันธ์) (2551,

หน้า 136) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หลักภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่าคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดีนั้น มีคุณสมบัติหลายประการด้วยกัน ส่วนผู้นำที่พึงประสงค์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาควรเป็นผู้รู้จักและควรประยุกต์ใช้หลักธรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้ปกครองหรือผู้นำที่ปรากฏในพระไตรปิฎก รวมทั้งควรมีความอดทนอดกลั้นมีจิตใจหนักแน่นมั่นคงไม่หวั่นไหวไปในอารมณ์ใดๆ โดยง่าย และควรวางตัวให้เหมาะสมไม่โอ้อวด ระวังอยู่เสมอว่าอะไรควรอะไรไม่ควรมีความละเอียดแก่ใจตนเอง โดยไม่ทำความชั่วและเกรงกลัวผลของความชั่ว และมีความเสียสละ คือ เสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อความถูกต้องชอบธรรมเพื่อความเป็นธรรมเพื่อความยุติธรรม

3.2 ผู้นำเชิงพุทธ ควรดำเนินการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชน การที่ผู้นำเชิงพุทธดำเนินการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยการใช้สันติวิธี ไม่ใช่ความรุนแรง ขึ้นอยู่กับปัญหา มองปัญหาให้เป็นโอกาส เอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่มีอคติ มีความยุติธรรมในการตัดสิน ใช้หลักเมตตา พอให้อภัยได้ก็ควรให้อภัยเพราะมีแต่ลูกหลานไม่เห็นแก่ส่วนตัวและพวกพ้อง มีความยุติธรรมเชื่อถือได้ ใช้เหตุผล การที่สิ่งนี้เกิดขึ้นก็เพราะว่า ผู้นำได้นำหลักธรรม มาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ ในการทำงานให้สำเร็จลุล่วง และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น การนำหลักธรรมมาปฏิบัติเป็นคุณสมบัติของผู้นำเชิงพุทธ มีความเที่ยงธรรมไม่มีอคติเอนเอียง มีเมตตา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระบุญเรือง ตปธมโม (2553, หน้า 114) ได้กล่าวถึงการนำหลักธรรมมาแก้ปัญหาลำดับแรก ไว้ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษา

เชิงวิเคราะห์ผู้นำในพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะวิธีการแก้ปัญหาของพระพุทธเจ้า พบว่า ผู้นำที่สมบูรณ์แบบ ทั้งในด้านคุณภาพทางจิตใจ และคุณภาพด้านความสามารถ กล่าวคือ เป็นผู้นำที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ความซื่อสัตย์เป็นหลัก โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่ปวงชนหรือหมู่คณะ แก่สังคม แก่โลกเป็นหลัก ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวหรือพวกพ้อง โดยทำตนเป็นผู้นำที่เป็นที่พึ่งของหมู่ชนเป็นที่พึ่งของสังคม ตลอดจนเป็นที่พึ่งของมนุษยชาติอย่างสมบูรณ์

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1.1 ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาและสร้างภาวะผู้นำเชิงพุทธให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อที่จะได้นำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในการทำงาน

1.2 ยึดหลักการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผนพัฒนาชุมชนของตน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยสภาพปัญหาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล บ้านเปิด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้ทราบว่ามีปัญหาและความต้องการในประเด็นใดที่สำคัญ

2.2 ควรมีการศึกษาหลักธรรมด้านอื่นๆ เช่น ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 อริยสัจ 4 สัมปยุตธรรม 7 เพื่อนำมาส่งเสริมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเปิด อำเภอเมือง

จังหวัดขอนแก่น ในอำเภอหรือจังหวัดอื่นๆ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้าน คือ การนำหลักธรรมต่างๆ ในพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในการทำงาน 1) ด้านจักษุมา ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล 2) ด้านวิโรผู้นำมีปัญญา มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 3) ด้านนิสสยสัมพันธ์ ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี จากผู้อื่นเข้ากับคนได้ง่าย 4) ด้านขมา อิกขนา มีความอดทนเก่งหมั่นเอาใจใส่ตรวจตรา 5) ด้านชาคริยะ อุภูฐานะ กระตือรือร้นขยันหมั่นเพียร 6) ด้านสังวิภาสะ ทยา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่รักใคร่เพื่อนร่วมงาน ใช้เป็นแนวทางในการทำหน้าที่ผู้ใหญ่บ้าน นำมาปฏิบัติ ทำให้เกิดการพัฒนาระบบและส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการทำงาน ให้สะท้อนลักษณะของภาวะผู้นำที่ออกมา ผู้ใหญ่บ้านที่มีภาวะผู้นำมีคุณธรรมและจริยธรรมที่เข้มแข็งก็จะส่งผลต่อความเจริญและการพัฒนาของหมู่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านจะได้รับการประเมินผลอย่างน้อยทุก 5 ปี พ้นจากตำแหน่งเมื่ออายุครบ 60 ปี มีการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ประกอบด้วยองค์ประกอบสามด้าน (1) ด้านการปฏิบัติหน้าที่ ตรงกับภาวะผู้นำเชิงพุทธด้านจักษุมา มีวิสัยทัศน์มีการวางแผนการทำงานปรึกษา คณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาหมู่บ้าน ส่งแผนพัฒนาระยะสั้น 1 ปี ระยะยาว 4 ปี ให้อบจ. และอบต. ทางราชการก็จะสนับสนุนงบประมาณให้ตามโครงการที่เข้ากับแผนพัฒนา เช่น โครงการน้ำดื่มสะอาดเพื่อชุมชน โครงการธนาคารขยะ เป็นต้น (2) ด้านคุณลักษณะความเป็นผู้นำตรงกับ

ภาวะผู้นำเชิงพุทธด้านวิรุโรร มีความรู้ ความสามารถ ใช้ความรู้ทุกด้าน นำพาชาวบ้านพัฒนาหมู่บ้าน โดยการประสานกับหน่วยงานทางราชการ ให้เข้ามาสอนอาชีพให้แก่สมาชิกในชุมชน เช่น การถนอมอาหารต่างๆ สร้างรายได้เสริม ให้กับชุมชน จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ (3) ด้านความพึงพอใจ ตรงกับภาวะผู้นำเชิงพุทธด้านนิยัมสัมปันโน มีมนุษย์สัมพันธ์ดีพุดดี เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน สามารถชักจูงชาวบ้านให้ร่วมมือทำงานต่างๆ

ให้สำเร็จไปได้ด้วยดี ทำตัวให้น่ารักเข้ากับคนได้ง่าย เป็นคนทันสมัยยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น มีสัมมาคารวะ ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้ใหญ่บ้าน มีหลักธรรมต่างๆ ในพระพุทธศาสนาคอยกำกับควบคุม ให้สะท้อนลักษณะของภาวะผู้นำที่ดีออกมาได้ ผู้ใหญ่บ้านที่มีภาวะผู้นำมีคุณธรรมและจริยธรรมที่เข้มแข็งก็จะส่งผลต่อความเจริญและการพัฒนาของหมู่บ้าน และผ่านเกณฑ์ประเมินของทางราชการ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง. (2536). *กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน*. กรุงเทพฯ: ส่วนท้องถิ่น.
- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์. (2544). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2540). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระบุญเรือง ตมโม (สุทธิชัย). (2544). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์ผู้นำในพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะวิธีการแก้ปัญหาของพระพุทธเจ้า*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาชล โสสิตเมธี (โสสิตเมธางกูร). (2550). *จริยธรรมสำหรับผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา*. (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหารุ่งโรจน์ ธมฺมฐฺมเมธี (ศิริพันธ์). (2551). *การศึกษาวิเคราะห์หลักภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนา เกรวาท*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีศาสนาวงศ์. (2553). *ผู้นำไทย ผู้นำธรรม ผู้นำเชิงพุทธ*. กรุงเทพฯ: ประยูรสาส์นไทย.
- พระอภิรัตน์ ฐิตวิริโย (ดาประโคน). (2560). *ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โสภิตา จิระพงศ์. (2553). *บทบาทวัดในการส่งเสริมสุขภาพชุมชน: กรณีศึกษา วัดพระธาตุดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.